

ROOTS

Roots

Peter Frantz

© 2020 P. Frantz / Uitgeverij U2pi

Titel: Roots

Auteur: Peter Frantz

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag, www.uitgeveriju2pi.nl

Druk: Jouwboekdrukkerij.nl

ISBN: 978-90-8759-921-8

NUR: 300

Deze roman is fictie. Elke overeenkomst met bestaande namen en personen berust op louter toeval, met uitzondering van historische namen, plaatsen en gebeurtenissen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

DEEL I
1963- 2018

ROOTS

Een man op zoek naar zijn wortels

DE OPMAAT

Thomas van Rijckevorsel, directeur op het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, was in de war. Zijn directe omgeving viel dat onmiddellijk op. Waar hun directeur altijd de rust zelve was reageerde hij nu opeens ongeduldig en kribbig. Omdat zoiets zelden voorkwam gaven ze hem het voordeel van de twijfel. Toen hij op het dagelijkse overleg met zijn staf niet als eerste maar als laatste en ook nog vijf minuten te laat arriveerde, wisten ze het zeker. In het begin werd het gefluisterd, later hardop gezegd: 'Er is iets aan de hand met onze baas.' Vreemd genoeg had hij zelf niets in de gaten. Pas toen hij bij een afspraak buiten de deur op de vraag 'of hij melk in zijn koffie wilde?' volmondig 'ja' zei, kreeg ook hij door dat hij niet helemaal zichzelf was. Hij dronk al meer dan dertig jaar zijn koffie zwart en gruwde alleen al bij de gedachte aan koffie met melk. 'Melk is iets voor katten,' was al jarenlang zijn standaardreactie.

Zijn onherkenbare gedrag was terug te voeren op het telefoontje van een notariskantoor in zijn woonplaats Den Haag op een vroege maandagochtend. Terwijl hij werd doorverbonden ging hij na waar dit over kon gaan. Zijn ouders waren drie jaar geleden omgekomen bij een auto-ongeluk en hun nalatenschap was geregeld door een notaris uit Nijmegen. Dat kon het dus niet zijn. En na het overlijden van zijn vrouw vorig jaar was de vraag over de erfenis snel beantwoord. Aangezien ze geen kinderen hadden was alles overgegaan op hemzelf als langstlevende. Trouwens, hij had toen voor die kwestie bij een andere notaris aangeklopt dan bij deze. Die mogelijkheid kon hij dus ook afstrepen. De stem van de notaris onderbrak zijn overpeinzingen: 'Of u een dezer dagen langs kunt komen voor een gesprek over een nalatenschap waarvan u, meneer Van Rijckevorsel, de enige potentiële erfgenaam bent?' Na deze plechtige zin bleef het stil. Niet alleen aan de kant van de notaris, die blijkbaar niet méér wilde zeggen. Ook Thomas zweeg, overrompeld door de vraag. Een erfenis, van wie? Ondanks zijn verwarring verkende hij de mogelijkheden, maar hij kwam niet ver. Als enig kind en zonder

naaste familie had hij geen idee wie hem iets zou moeten nalaten. Dus stelde hij de voor de hand liggende vraag: ‘En van wie ga ik erven?’ Het antwoord kwam snel en verraste hem nog meer: ‘Als ik dat al wist zou ik het u niet mogen zeggen. De erflater heeft aan de erfenis een aantal voorwaarden verbonden, waaronder deze. Vandaar dat het zaak is ze met u door te nemen opdat u kunt bezien of u de erfenis wilt aanvaarden of niet.’ Het duizelde Thomas en in de stilte die volgde hoorde hij uiteindelijk de notaris uiterst formeel en in notaristaal vragen: ‘Dus, meneer van Rijckevorsel, wanneer kunt u hier in persoon verschijnen?’ Nieuwsgierigheid en plichtsbesef vochten om voorrang, waarbij zijn drukke agenda het won. Daarom werd het pas woensdagmiddag.

Hoe meer die woensdag naderde, des te minder zijn concentratie werd. Zijn gedachten dwaalden voortdurend af en cirkelden om maar één ding. Zou het om een geldbedrag gaan of was het een huis, dat hij misschien wel als vakantiewoninkje kon gebruiken? En als het om geld ging, zou het dan een fors bedrag zijn? Misschien kon hij stoppen met werken? Het idee deed hem glimlachen, wat voor verbaasde blikken in zijn omgeving zorgde. Hij zag het en verstrakte. Maar hij werd wél vrolijk van die gedachte, want het zou hem verlossen van alle veranderingen waarmee de Kamer het ministerie opzadelde. Steeds zonder het beoogde effect, waardoor de ene reorganisatie de andere uitlokte. Met een leven als rentenier zou hij al die buitenlandse reizen kunnen maken waar ze door de ziekte van zijn vrouw nooit meer aan toe waren gekomen. En boeken schrijven, wat hij ook al jaren van plan was. Om te beginnen over zijn ervaringen als hoge ambtenaar. Ervaringen die van nut konden zijn voor al de achterblijvende ploeters. Hij ving weer starende blikken op en sprak zichzelf streng toe: ‘Stoppen met dagdromen Thomas, het is nog maar één dag te gaan tot woensdag.’

Eindelijk was het moment daar en zat hij tegenover de notaris. Deze keek hem over de rand van zijn bril aan, stootte zijn vingertoppen een aantal keren tegen elkaar en kuchte nerveus. ‘Tja, meneer Van Rijckevorsel, we hebben hier te maken met een uiterst curieuze

zaak die ik in al mijn jaren als notaris nog niet heb meegemaakt.' Hij bladerde in een map, kuchte nog eens en keek hem weer aan. Thomas was al gespannen binnengekomen, maar deze openingszin stelde hem niet bepaald op zijn gemak. 'Waar zal ik beginnen?' vroeg de notaris meer aan zichzelf dan aan Thomas en stak van wal: 'Zoals ik u al heb meegedeeld heeft de erflater u in deze zaak als enige potentiële erfgenaam aangewezen, maar daar wel een drietal voorwaarden aan verbonden. De eerste voorwaarde is dat u niet mag weten wie de erflater is noch wat de erfenis inhoudt. Deze gegevens zijn slechts bekend bij het notaris- en advocatenkantoor dat de zaken van de erflater behartigt en voor alle duidelijkheid: wij zijn dat niet. Wij zijn in deze slechts intermediair tussen dat kantoor en u. Voor deze constructie is in opdracht van de erflater gekozen om te voorkomen dat u op een of andere manier iets meer te weten zou komen dan voorlopig de bedoeling is.' Thomas luisterde met stijgende verbazing en vroeg zich af waar dit heen ging. De notaris ging door: 'Dat brengt me bij de tweede voorwaarde die inhoudt dat u een aantal opeenvolgende aanwijzingen gaat krijgen die u steeds dichter bij de erflater en diens erfenis zullen brengen. De tiende en laatste aanwijzing zal u uiteindelijk het volledige inzicht geven.' Thomas wilde wat vragen, maar de notaris gaf met een gebaar te kennen dat hij door wilde gaan: 'De derde voorwaarde is dat als u de nalatenschap accepteert u zich verbindt aan de gestelde voorwaarden en het traject van alle tien aanwijzingen, geen enkele uitgezonderd. Maar, en dat moet ik u uitdrukkelijk zeggen, het staat u natuurlijk volkomen vrij de nalatenschap te verwerpen. Als u daarvoor kiest dan deel ik dat mee en is de zaak definitief afgedaan. Als u kiest voor acceptatie dan krijgt u vanaf de dag van de eerste aanwijzing maximaal één jaar de tijd om uit te komen bij het doel.' Hij keek Thomas recht in de ogen en zei met enige nadruk: 'Maar daar zit voor u dus wel een risico in want ook als u besluit tot acceptatie is het nog steeds geen gelopen race. Het zou kunnen zijn dat u onderweg een verkeerd spoor volgt en niet uitkomt bij de erflater en diens erfenis, die dan voor u verloren gaat.'

De notaris zweeg hierna en zuchtte diep, zichtbaar blij dat hij tot

zover de zaak uit de doeken had kunnen doen. Thomas had ademloos en totaal verrast zitten luisteren. ‘U zult begrijpen dat ik met de nodige vragen zit?’ De notaris dacht even na met de ogen dicht en reageerde: ‘Voor zover ik kan wil ik die beantwoorden maar ik vraag úw begrip voor het feit dat ik weinig meer kan zeggen dan ik net heb gedaan. Het gaat in feite om een soort Rad van Avontuur, als ik dat zo frivool mag uitdrukken. Een avontuur dat u zelf tot een goed eind moet brengen, of niet. Maar dat gezegd hebbende, wat zijn uw vragen?’ ‘Waarom heeft de erflater gekozen voor deze vorm?’ vroeg Thomas, nog beduusd van alle informatie. ‘Ook daar kan ik niets over zeggen want dat weet ik niet’ zei de notaris, zijn handen hulpeloos opheffend, ‘dat zullen de aanwijzingen u moeten verhelderen.’ ‘Is de erfenis de moeite waard?’ was Thomas’ tweede vraag, want als hij de uitdaging aanging kwam er nogal wat op hem af. Helemaal overzien kon hij het niet, maar stel dat hij aan iets begon dat achteraf zo goed als niets opleverde. ‘Ook dat weet ik niet,’ moest de man lichtelijk gegeneerd toegeven, ‘maar gelet op de naam van het advocaten- en notarissenkantoor van de erflater, die ik u zoals gezegd niet mag noemen, schat ik in dat het om iets substantieels gaat. Maar ook ik weet dat niet en het is aan u om het risico al dan niet te nemen.’ Om meer vragen zonder antwoord te voorkomen vroeg de notaris, op zijn horloge kijkend: ‘Heeft u verder nog vragen?’ Thomas negeerde de hint, knikte en vroeg: ‘Stel dat ik er niet in slaag om binnen dat jaar de zaak tot een goed einde te brengen?’ Dat was eindelijk iets waar de notaris wél een antwoord op had en tamelijk snel en ferm zei hij: ‘Dan is alle moeite voor niets geweest en heeft u wel kosten maar geen opbrengsten. Aan u dus de keus.’ De notaris bleef hem aankijken en stelde de vraag: ‘Wat gaat u ermee doen?’ Thomas probeerde: ‘En dat moet ik echt nu al beslissen, ik mag er niet nog een paar dagen over nadenken?’ De notaris gaf hem uitstel tot maandagmorgen vroeg en geschrokken door zijn eigen toegeeflijkheid voegde hij er streng aan toe: ‘dan moet ik het echt weten, langer kan ik het niet uitstellen.’ Thomas vertrok met een tollend hoofd. Het was lang geleden dat hij dronken was geweest, maar dat voelde ongeveer zo aan, kon hij zich nog herinneren.

De avonturier en de ambtenaar in Thomas streden met elkaar. De avonturier won het 's ochtends vroeg als hij nog fris was en het vooruitzicht op de spreekwoordelijke pot met goud hem tot een optimist maakten. Op zo'n moment was hij ervan overtuigd dat accepteren de beste keuze was. Met het verstrijken van de dag kreeg de risicomijdende ambtenaar een steeds pessimistischer invloed. Stel je nu eens voor dat het hem niet ging lukken het goede spoor te volgen. Dan stond hij aan het eind met lege handen: werkloos, spaargeld weg en niets om op terug te vallen. Hij herkende zichzelf niet meer. Dagelijks nam hij de ene beslissing na de andere, weloverwogen en gedecideerd. Maar dan ging het over geld en goed van anderen. Nu ging het om hemzelf en dat lag toch iets anders. Hij piekerde voort en de maandag naderde met rasse schreden zonder dat hij een stap verder was met zijn keuze. Zijn gedachten bleven pendelen tussen accepteren en verwerpen. Hij werd doodmoe van zichzelf.

Misschien dat Thomas voor de veilige route had gekozen als er niet weer ingrijpende maatregelen in de landbouw-portefeuille op stapel stonden. Bij de onderhandelingen om te komen tot een nieuw Kabinet was daar sprake van. Wel of geen eigenstandig ministerie van Landbouw met wel of geen directoraatsstructuur en wel of geen plaats voor hem als directeur. Hij hoorde er vrijdags van na de Ministerraad en de consequenties benauwden hem. Hij had inmiddels al van alles meegemaakt maar het tempo en de opeenstapeling waren de laatste jaren niet meer bij te houden. Melkquota, visquota, mestquota, mond- en -klauwzeer, gekkekoeienziekte, vogelgriep en Q-koorts, om maar een paar dingen te noemen. En inmiddels zong binnenskamers iets rond over fipronil in eieren dat binnenkort voor problemen genoeg zou gaan zorgen. Daar bovenop dan ook nog de zoveelste organisatieverandering met een voor hemzelf ongewisse afloop, dat leek hem iets te veel van het goede.

Hij dacht er het hele weekend verder over na en besloot de stap te wagen: hij zou accepteren. Op maandagochtend meldde hij zijn besluit volgens afspraak aan de notaris. Deze bleef in zijn rol en liet op geen enkele manier doorschemeren wat hij van die beslissing

vond. Hij zei zuinigjes dat hij de boodschap aan zijn opdrachtgevers zou doorgeven en dat Thomas dan via hem bericht zou krijgen over de volgende stap. Na een korte stilte voegde hij er nog aan toe: ‘Dan is er vanaf nu dus geen weg terug meer, meneer Van Rijckevorsel.’ Misschien dat het niet zo onheilspellend was bedoeld, maar zo klonk het wel vond Thomas. Het bracht hem nog bijna aan het twijfelen. Zo kwam het dat in het begin van de zomer 2017 Thomas van Rijckevorsel, inmiddels ambteloos burger, op basis van de eerste aanwijzing startte met zijn avontuur van alles of niets. Op het laatste moment kreeg hij nog de ingeving zijn lotgevallen aan het papier toe te vertrouwen. Hij zou beginnen bij het telefoontje van de notaris, gevolgd door zijn ervaringen met de opeenvolgende aanwijzingen. Elk van de tien aanwijzingen zou hij inleiden met een voorbeschouwing die zich afspeelde in het heden en met hemzelf aan zet. Iedere inleiding zou hij direct laten volgen door een uitgebreid hoofdstuk gewijd aan de resultaten van zijn zoektocht naar dat betreffende spoor uit het verleden en met een hoofdrol voor anderen. Hopelijk ging hij erin slagen uit te komen bij aanwijzing tien. Mocht dat het geval zijn en mocht hij de zaak succesvol kunnen afronden dan zat er misschien wel een boek in. Dan moest dat boek over zijn ervaringen als ambtenaar maar even wachten.

DE EERSTE AANWIJZING

WEST-ZEEUWS-VLAANDEREN DE POLDERS MET DE BOERENHOEVES DE STIERSHOEK EN HET KRAAIJENNEST HET LATE VOORJAAR VAN 1963

Thomas las de korte tekst hardop voor om zeker te zijn dat hij de woorden niet alleen zag maar ze ook hoorde en begreep. Misschien in de hoop iets anders te horen dan wat hij meende te zien. Een poging die nergens toe leidde want er stond wat er stond. Vervolgens bleef hij er lang op staren. Ontgoocheling was een groot woord, maar iets van teleurstelling bekreep hem wel. Wat moest hij hiermee aan? De afgelopen twee maanden waren hectisch geweest, met iedere dag een afscheid van iets of iemand uit zijn ambtenarenleven. Waarmee hij elke dag iets verderaf kwam te staan van zijn oude leven. Hij had het er moeilijk mee gehad, zich elke dag nog verbonden te weten met dat oude bestaan maar tegelijk in het besef dat het definitieve vaarwel steeds dichterbij kwam. Hij zou het nooit toegeven, maar het meeste last had hij gehad van het gevoel dat hij voor de meesten op het departement al weg was op het moment dat hij zijn vertrek aankondigde. De waarheid van het gezegde: 'De koning is dood, leve de koning!' had hij aan den lijve ondervonden. En na de snelle benoeming van zijn opvolger had hij gemerkt dat ze hem nog wel verdroegen maar dat hij geen positie meer had.

Vandaag was het dan eindelijk zover. Vandaag was de eerste dag van de rest van zijn nieuwe leven. De dag waar hij heel erg naar uit had gezien: de dag waarop het avontuur kon beginnen. Euforisch en met trillende vingers had hij de witte envelop van het notariskantoor opengescheurd. Hij had zich voorstellingen gemaakt waar de onbekende erflater kon hebben gewoond. Wie weet bracht het hem naar Australië of Nieuw-Zeeland, landen waar hij altijd al eens heen had gewild. Of iets dichterbij huis had hij de beste herinneringen aan de Veluwe, Drenthe en Zuid-Limburg. Maar Zeeuws-Vlaanderen,

daar zou hij nooit opgekomen zijn. Hij wist waar het lag, maar dat was ook alles. Hij was er in zijn hele leven nog nooit geweest. De Polders, het klonk landbouwwachtig, dat dan weer wel. Hoe die streek enig verband kon houden met hemzelf, hij had er geen idee van. Hij had zijn ouders nooit gehoord over familieleden of kennissen in dat deel van Nederland.

Drie dagen sloot hij zich op in zijn werkkamer om ongestoord zijn huiswerk te kunnen maken. Via het internet reisde hij door dat aparte stukje Nederland dat grenst aan België. Zijn kennis van het gebied nam encyclopedische vormen aan. Maar, nog steeds zonder dat hij enig beeld kreeg van de mogelijke erflater of wat dit met hemzelf van doen kon hebben. Dat er historische stadjes waren, dat was mooi en hij geloofde het graag. Hem ging het vooral om De Polders met de twee grote, met naam en toenaam genoemde boerenhoeves. Na die drie dagen internetten, telefoneren en het doorworstelen van naslagwerken had hij nog maar weinig aanknopingspunten. Behalve dan de naam van een oude vrouw die ooit op één van die twee boerderijen had gewerkt en er niet ver vandaan had gewoond. Ze was inmiddels 94 jaar, ze zou nog helder van geest zijn en woonde in een verzorgingshuis in Sluis.

Hij boekte een hotel en vertrok richting Zeeuws-Vlaanderen. Op weg om de eerste aanwijzing te ontrafelen. Op weg naar Sluis, op zoek naar de oude vrouw die hem misschien kon helpen met de vraag wat er zo bijzonder was aan dat late voorjaar van 1963 dat het uitdrukkelijk werd genoemd. Hij hoopte maar dat haar geheugen nog goed genoeg was om iets van meer dan vijftig jaar geleden opnieuw tot leven te wekken.

Marie Verkeste heette ze en ze bleek het tegendeel van een lief, oud omaatje. Het was een verrassend krasse vrouw die ondanks het harde leven dat ze achter de rug had nog in tamelijk goede gezondheid verkeerde. Een beetje doof was ze wel, wat bij Thomas tot binnenpretjes leidde als ze iets niet goed verstond en antwoord gaf op een vraag die niet gesteld was. Misschien deed ze het er wel om, bedacht hij later. De eerste dag dat hij haar bezocht keek ze hem met haar kleine kraaloogjes venijnig aan en bleef hem taxerend opnemen.

Ze hoorde hem aan maar reageerde nauwelijks en hij besloot er beter aan te doen om te vertrekken en morgen een nieuwe kans te wagen. De tweede dag was ze wat meer ontspannen, maar veel verder dan een praatje over koetjes en kalfjes kwam hij ook die dag niet. 'Wat was het ook weer dat je wilde weten?' vroeg ze hem voor de zoveelste keer, alsof hij het nog niet had verteld. Hij bleef geduldig antwoorden dat hij op zoek was naar wat er nu precies was voorgevallen in De Polders in het late voorjaar van 1963. Ze zou erover nadenken, zei ze, en misschien dat ze er nog op kwam en dan zou hij het wel horen als hij weer verscheen. Daar moest hij het op dat moment mee doen.

Pas bij zijn derde bezoek liet ze haar terughoudendheid varen en kwam ze voor de dag met wat ze wist. Ze begon met iets dat op een rechtvaardiging leek voor haar zwijgen de eerste twee dagen. 'Horen, zien en zwijgen,' zei ze, 'dat was wat we moesten doen, mijn man Peetje en ik, ons hele leven lang. Als je tenminste wilde blijven bij de boer. Praten over wat je zag en hoorde was verboden en als je het deed kon je gaan, weet je.' Ze keek hem verontschuldigend aan, rekenend op begrip, dat hij ruimschoots had en waarvan hij haar ook verzekerde. Er viel een lange stilte waarin hij ervan uitging dat ook deze dag niets zou opleveren. Haar vraag doorbrak de stilte: 'Dus alleen maar over het voorjaar van 1963?' Hij bevestigde het en zei nog eens dat hij erg blij zou zijn als ze hem zou willen helpen. Ze keek hem scherp aan, zuchtte en zei meer tegen zichzelf dan tegen hem: 'De boer en zijn vrouw zijn al lang dood, dus wat dat betreft...' Het leek hem wijs te zwijgen en na enige aarzeling voegde ze toe: 'Nou vooruit, als je belooft dat je daarna opkrast en me niet meer lastigvalt, ga ik je alles vertellen wat ik over die periode weet. Maar daar blijft het dan ook bij en alleen als je ook belooft me niet te onderbreken.' Hij beloofde het en ze vertelde.

Ze had twee dagen nodig, want toen ze eenmaal begonnen was leek er geen stop meer op. Er was haar niets ontgaan in die tijd, waarbij zelfs de kleinste details haar nog scherp voor de geest stonden. Het was dus meer wantrouwen of loyaliteit die haar weerhouden hadden er direct mee voor de dag te komen dan dat ze het niet meer wist. Ze

bleef vertellen en Thomas had moeite zijn belofte te houden haar niet te onderbreken.

Aan het eind van haar verhaal zei ze met krakende stem gedecideerd: 'Zo, nu weet je wat zich in die droevige periode heeft afgespeeld op De Stiershoek en op Het Kraaijennest. Dit is wat je weten wilde, hier zul je het mee moeten doen, meer ga ik je niet vertellen.'

Hij reed weg uit Sluis met een schat aan informatie. Genoeg om de eerste aanwijzing te ontrafelen. Genoeg voor het eerste hoofdstuk van zijn boek.

HOOFDSTUK I

I.1

Deze geschiedenis was niet geschreven als Marie Verkeste zich op die avond in het late voorjaar van 1963 horende doof en ziende blind had gehouden. En dat ze, toen haar dat niet lukte, haar mond had gehouden over wat ze hoorde en zag. Maar Marie maakte een andere keuze en hield haar kaken niet op elkaar, waardoor er geen redding meer aan was.

Zwijgen en werken, dat waren de voorwaarden voor Marie en haar man om hun werk op De Stiershoek te behouden, de hoeve waar hij als eerste knecht en zij als meid hun dagelijks brood verdienden. Een karige boterham, maar wel een met tevredenheid. En zwijgen, zo hadden ze door schade en schande geleerd, was misschien wel het allerbelangrijkste om in de gunst te blijven van hun broodheer en verzekerd te blijven van hun bestaan. Dus zwegen ze als het graf over alles wat zich afspeelde op de hoeve en spraken ze er zelfs thuis nauwelijks over. Het beetje energie dat nog overbleef na een dag hard werken spaarden ze liever voor andere zaken dan roddelen over het leven van hun baas en bazin.

Maar Marie kon dit keer niet zwijgen, en gelet op de omstandigheden van het geval is haar loslippigheid meer dan te begrijpen. Ze had écht overwogen om niets naar buiten te brengen over de affaire waarvan zij de stille getuige was geweest. Ze had daarbij de woorden van de pastoor terdege op zich in laten werken. Die had het een paar zondagen geleden in zijn preek over kwaadsprekerij gehad en gezegd: 'Een woord dat eenmaal uit zijn kooi is gelaten kan er niet meer in worden teruggefloten.' Ze had het een zó treffende spreuk gevonden dat hij was blijven hangen. De wijze woorden brachten haar aan het twijfelen of erover praten in dit geval wel de juiste keuze was. Of het niet veel beter was de lippen stijf op elkaar te klemmen. Voor de zekerheid besprak ze het eerst met haar man Peter, door iedereen in het dorp Peetje genoemd. Maar dat ook hij trouw de zondagsmis